

Stjepan ČOSIĆ – Mijo KORADE, **Isusovci u Dubrovniku. *Komentari Stephana Desiderija iz 1693.***, Leykam international, Zagreb, 2019., 171 str.

Premda je talijanski isusovac Stephan Desiderij u Dubrovniku proveo svega dvije godine (1691. – 1693.), ostavio je iza sebe rukopis *Komentara* u kojem je zabilježio različite događaje iz društvenog i crkvenog života grada s kraja 17. stoljeća. Rukopis je pohranjen u arhivskoj zbirci Arheološkog muzeja u Splitu. Vrijednost je *Komentara* ne samo historiografska i literarna nego je važna kao dopuna isusovačkom *Ljetopisu*. Upravo stoga je opravdano tiskanje knjige autora Stjepana Čosića i Mije Korade u kojoj donose transkripciju latinskog izvornika *Komentara* te hrvatski prijevod uz bilješke.

Naslov prvog poglavlja »Isusovci u Dubrovniku. *Komentari Stephana Desiderija iz 1693.*« (5–55) sastoji se od »Uvoda« (5) te prikaza veza Dubrovačke Republike i isusovaca od prvih kontakata iz 1552. godine, preko osnutka prve stalne rezidencije 1604. godine, napetosti između Isusovaca i Republike oko pitanja neutralnosti ili otpora prema Osmanlijama kao i drugih sukoba, do osnutka privatne gimnazije, Marijine kongregacije učenika, obrtnika i trgovaca, isusovačkog kolegija, vlastite crkve i djelovanja isusovaca u pučkim misijama; »Isusovci i Dubrovačka Republika« (6–15).

Potom autori donose osnovne biografske podatke o talijanskim isusovcima koji su djelovali u Dubrovniku »Talijanski isusovci u Dubrovniku« (15–42). Riječ je o misionaru, propovjedniku i duhovnom piscu Giuliju Mancinelliju, profesoru teologije, filozofije i hebrejskog jezika na Rimskom kolegiju, rektoru Rimskog kolegija i Germanika Giovanniju Battisti Tolomei, Carlu Antoniu Menghini, Agostinu Doria, Andreu Lupati, Stefanu Antoniu Morcelli, Mauru Boni, Ardeliju Della Belli, dalmatinskom misionaru, kroničaru i piscu Gianu Lorenzu Camelli, Simoneu Capitozzi, Jakovu Mikalji, Pietru Lazzariu, Giovanniju Battisti Buttari, Giovanniju Battisti Scaramelli, Giovanniju Battisti Bargiocchi te o nekima koji nisu djelovali u Dubrovniku, ali su bili povezani s Gradom (Guglielmo Dondini, Alfonso Niccolai). Završavaju sa spomenom nekoliko isusovačkih graditelja i umjetnika koji su pridonijeli izgradnji Dubrovačkog kolegija i crkve sv. Ignacija (Serafino Fabrini, Filippo Giannini, Gaetano Garzia, Antonio Moscheni) te trojice talijanskih isusovaca koji su djelovali u Dubrovniku nakon obnove Družbe u 19. stoljeću (Giuseppe Adelasio, Cesare Luigi Ferrari, Vincenzo Basile).

Potom autori iznose biografske podatke o Stephanu Desideriju, o samom autoru iz *Komentara* doznajemo tek nekoliko šturih informacija, i osnovne podatke o njegovim *Komentarima*, »Stephano Desideri i njegovi *Komentari iz 1693.*« (42–55). Poglavlje završava »Napomenom uz prijevod« (56).

Slijedi glavni dio knjige, hrvatski prijevod latinskog izvornika *Komentara* »Komentari prvi dio. Stephana Desiderija iz Družbe Isusove godine 1693.« (57–107). Desiderije počinje prvu knjigu *Komentara* opisom duge i opasne plovidbe od Ancone do Dubrovnika. Sljedeće poglavlje posvećeno je opisu grada: geografski položaj, povijest, klima, društvo, politički i crkveni ustroj, običaji. Potom piše o kolegiju i sukobu Družbe s dubrovačkim nadbiskupom Vickom Lucchesinijem, zatim o nastavi i učenicima u kolegiju. Prva je knjiga zaključena opisom procesije i proslave dana dubrovačkog zaštitnika svetog Vlaha. Druga knjiga počinje osvrtom na diplomatske akcije Republike prema Beču i Veneciji,

poklisari su bili Vladislav Bucchia i Serafin Bona. Veći dio druge knjige obuhvaća slučaj ubojstva Ive Petrovog Čelovića iz Risina. Potom Desiderije nosi vijest o požaru kuće dubrovačkog izaslanika u Carigradu. *Komentari* završavaju tužnim vijestima za Desiderija o smrti majke, tetka i dvojice isusovaca te opisom vlastite bolesti. Na samom kraju *Komentara* nalaze se četiri priloga. Prvi je prilog svojevrsan popis literature na kojem se nalazi pet autora, drugi je prilog popis autora koji su utjecali na Desiderija, treći je prilog popis učenika Dubrovačkog kolegija iz 1693. godine i zadnji je prilog mali latinsko-talijansko-hrvatski rječnik koji sadrži 28 općih pojmova i toponima.

Nakon prijevoda slijedi transkripcija latinskog izvornika *Komentara* (109–151). Dopuna knjizi su slikovni »Prilozi« (153–163) te kritički aparat »Izvori i literatura« (165–170).

Knjiga *Isusovci u Dubrovniku. Komentari Stephana Desiderija iz 1693.* donosi dosad široj javnosti nepoznat sadržaj dnevnčkih zapisa talijanskog isusovca koji upotpunjuju dosadašnje spoznaje o povijesti Dubrovačke Republike s kraja 17. stoljeća stoga vjerujemo da će naći put do znanstvenika različitih profila, s obzirom na širinu sadržaja, ali i šireg čitateljstva zainteresiranog za povijest Dubrovačke Republike.

Ana Biočić